

O'zbekiston adabiyoti va san'ati

1956-yil 4-yanvardan chiqqan boshlagan

ADABIY-BADIIY, MA'NAVIY-MA'RIFIY, IJTIMOIY GAZETA

2022-yil 27-may / № 18 (4677)

Рустам ПАРДАЕВ,
Сурхондарё вилояти
Қизирик тумани ҳокими

ТУПРОҒИДА ОЛТИН ГУЛЛАГАН ДИЁР

Она юртимиз — Ўзбекистон чиндан-да жаннатмонанд, илҳомбахш диёр. Йилнинг тўрт фасли ҳам инсонга чексиз завқ-шавқ бағишлайди. Эрта баҳордан Наврўзи олам ташрифи билан бошланадиган шодиёналар ойлаб давом этади. Қадим-қадим замонларда Қизирик ва Бандихон дашт-

ликлари баҳор келиши билан сабза урган ўт-ўланлар, гулу чечаклар ҳам юракка от чоптириб кирган ҳис-туйғулардай гоятда мафтункор. Чорвадорлар яйловга кўчиб ўтиб, юзлаб ўтовлар тикишган. Кўй-кўзиларнинг маъраши, отларнинг дупури, болаларнинг шодон қийқириги поёнсиз кенгликлар бўйлаб янраган. Бандихон, Қизирик, Тангимуш кенгликларидан ўтказилган кўпқарига Бухоро, Қашқадарё, Туркманистон, Афғонистон музофотларидан чавандозлар келишган. Номдор полвонларнинг беллашувлари, хотин-қизларнинг ўланлари, бахшиларнинг айтишувлари, сумалак сайиллари туну кун давом этган.

Бахшиларнинг таъкидлашича, Алпомиш ва унинг дўстлари ана шу кенгликларда от чоптириб, кураш тушиб чинқишган.

Яратилганига минг йилдан ошикроқ вақт бўлган "Алпомиш" дostonи бунга гувоҳ. Достондаги Ҳовдақ, Ойнабулоқ, Таллашқон, Бектепа ва бошқа кўплаб манзиллар айнан Қизирик даштликлари ҳудудидан экани барчамизга ифтихор бағишлайди.

Белоён Қизирик даштлари Қумқўрғон чегарасидан Амударёгача бўлган беҳад кенг ҳудуддан иборат. Табиий озқаси мўллиги туфайли бу даштликда жазирама ёзда ҳам чорвадорлар истикомат қилган,

куз ва қиш фаслларида эса кўпқари, олиш, бахшилар бадиҳағўйлиги авжга чиққан. Хуллас, бу ерларнинг дашти ҳам, тоғ-тоши ҳам, янтоғу буталари ҳам, умуман, тупроғининг ҳар бир зарраси илҳомбахшдир.

Буюк адбимиз Ойбек: "Бир ўлкаки, тупроғида олтин гуллайди. Бир ўлкаки, қишларида шивирлар баҳор", деганда айна ҳақиқатни айтган.

Баъзан "Қизирик дегани тош-тупроғи кизиби ётган,

еру осмони ланғиллаган чўғ-оташ даштликдан иборат бўлса-ю, шундай жойдан ҳам ижодкорлар чиқарканми?" деб писанда қилишади. Шундай кезларда Алпомишларга бешик бўлган бу гўшанинг бетакорр жиҳатларини айтиб, фикримиз турли мисоллар билан далиллайман. Тўғри-да, юртимизнинг она табияти шоиру ёзувчи, санъаткор олимларга бешиқдир.

Мустақиллик йилларида одамларнинг ижодий фаолиги ошгани туфайли, эркин ижод учун, миллий кадрларимизни, маънавиятимизни, барчамизга ғурур бахш этадиган бой тарихимизни, халқимизнинг бугунги тинч ва фаровон ҳаётини ҳаққоний акс эттириш учун беқиёс имкониятлар яратилди. Хусусан, Қизирик туманидан ҳам адабиёт, санъат, журналистика соҳасида ўз иқтидорини намойён этиб, эл-юрт олқишига сазовор бўлаётган ёшларимиз сони тобора кўпаймоқда. Айниқса, мустақилликдан кейинги йилларда туман ёшлари орасидан ўнлаб-юзлаб ишлаб чиқариш, илм-фан, маданият намояндлари, тадбиркор ва ишбилармонлар, истеъдодли санъаткорлар, спортчилар етишиб чиқди.

ВАТАН ДОВРУҒИНИ ТАРАТИБ

Бухоро азалдан хунармандлар шахри сифатида машҳур бўлиб келган. Ҳозир ҳам қўли гул хунармандлар томонидан яратилган зардўзи буюмлар нафислиги, ўзига хослиги билан доврўғ таратмоқда. Бухоролик зардўзлар яратган санъат дурдоналари чет давлатлар ва Ўзбекистонда ўтказиладиган амалий санъат кўргазмаларида намойиш этилиб, муносиб тақдирланган. Қуни кеча Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2021 йил 29 апрелдаги "Халқаро зардўзлик ва заргарлик фестивалини ўтказиш тўғрисида"ги қарори ижроси доирасида ўтказилган халқаро тадбир халқ амалий санъатининг зардўзлик ва заргарлик аъёнларини ривожлантириш, уларнинг ноёб намуналарини тарғиб этиш, шунингдек, ушбу йўналишларда ўзаро тажриба алмашиш орқали халқлар ўртасида дўстлик ва ҳамкорлик ришталарини янада мустаҳкамлаш, авлоддан-авлодга ўтиб келаётган касбий аъёнлар ва хунармандчилик мактабларини сақлаш, қайта тиклаш ва минтақанинг туризм салоҳиятини янада оширишга қаратилгани билан аҳамиятлидир.

Фестивалда республикамизда фаолият юритаётган уста-хунармандлар билан бир қаторда хорижий давлатлардан зардўзлик ва заргарлик фаолияти билан шуғулланадиган маҳоратли хунармандлар, ўз брендига эга ташкилотлар, соҳа олимлари, фахрий

меҳмонлар ҳам иштирок этдилар. Махсус ташкил этилган савдо кўргазмаларида беш қитъадан келган уч юзга яқин маҳаллий ва хорижий хунармандлар маҳсулотлари билан иштирок этдилар. "Лаби ҳовуз" ансамблидан "Арқ" кўрғонигача бўлган ҳудудда кўнгило-чар байрам дастурлари бўлиб ўтди. Тадбир доирасида "Миллий каштадўзлик санъати" фестивали ҳам ташкил этилди.

"Халқаро зардўзлик ва заргарлик" ҳамда "Миллий каштадўзлик санъати" фестиваллари доирасида Бухоро шаҳрида "Малика Султон" зардўзлик ва хунармандчилик марказининг тақдимот маросими ўтказилди. Маросимда Бутунжаҳон хунармандлар кенгаши президенти Саад-ал Қаддуми иштирок этди.

Зардўзлик марказининг очилиши фестивалнинг муҳим лойиҳаларидан бири бўлиб, бутун дунёда зардўзлик санъати ватани дея эътироф этилган Бухорода шу вақтга қадар ушбу хунар турига бағишланган алоҳида марказ йўқ эди. Тадбиркор ва уста зардўз Маҳфуза Салимова томонидан ташкил этилган маъруз марказ зардўзлик устaxonаси, ушбу маҳсулотларнинг тарихий ва замонавий сара намуналарини ўзида жамлаган музей-галереядан иборат. Келгусида бу ерга ташриф буюрувчиларга қадим санъат тури тарихи, бугун ва ривожланиш босқичлари ҳақида батафсил маълумот берилади.

БУЮК КЕЛАЖАК САРИ

Юртбошимиз АҚШ ва Россияга сафари чоғида хорижда илмий-амалий фаолият олиб бораётган ўзбекистонлик мутахассисларни юртимизга қайтиб, ўз ватандошларига хизмат қилишга чақирган ва улар учун барча шароитлар яратилиши таъкидлаган эди. Хайрли ташаббус исзис кетмади. Айрим соҳаларда, хусусан, тиббиётнинг кардиожарроҳлик йўналишида қўлга киритилаётган ютуқларда хориждан қайтган мутахассислар бундай мураккаб операциялар амалга оширилмоқда ва улар сифат жиҳатдан дунёнинг кардиожарроҳлик йўналишида илғор клиникалардаги амалиётлардан қолишмайди. Ўзбекистонлик кардиожарроҳлар ҳатто юракни кўчириб ўтказиш операцияларини амалга оширишга ҳозирлик қўришаётгани айтилмоқда.

— Бакулев номидаги юрак-қон томир жарроҳлиги маркази мутахассислари Россияда биринчилардан бўлиб ишлаб турган юракда жарроҳлик амалиёти ўтказишган, — дейди тиббиёт фанлари доктори Алишер Меликулов. — Биз ишлаб турган юракда юрак аневризми сини таъмирлаш методига патент олган устоз кардиожарроҳлардан бу амалиётнинг барча сир-асрорларини ўзлаштирганмиз. Бугун Ўзбекистонда бундай операцияларни ўтказиш-

ят олиб борди. 2009 йилда "Ишлаб турган юракда конвенсия ҳолатларини ўрганиш" мавзусида номзодлик, 2018 йилда "Юқори хавфли гуруҳларда аорта-коронар шунтлаш операцияларини ўтказиш" мавзусида докторлик диссертациясини ёқлади. Бир мунддат Германиянинг Лейпциг шаҳридаги дунёга машҳур хирургия марказида малака оширди. Таниқли юрак трансплантологлари таркибидан ўндан зиёд юрак трансплантаци-

НОЁБ ЖАРРОҲЛИК АМАЛИЁТИ

га қодир мутахассислар етарли. Юртимизда юракни кўчириб ўтказиш амалиётларига ҳам рухсат берилса, жамоамиз билан бундай операцияларни ўтказишга тайёрмиз. Моддий-техник база мустаҳкам, мутахассислар малакали ва биз бу вазифани урдалашимизга ишонамиз. Ана шунда юрагидан шикоят бор ҳамюртларимизнинг чет элларда сарсон бўлиб юришларига чек қўйилади.

Дароқе, Алишер Меликулов 2004 йилда Тошкент давлат тиббиёт институтини битириб, Москвадаги Бакулев номидаги юрак-қон томир жарроҳлиги марказида ординатура босқичини ўтаган. Таҳсилдан сўнг устозлари уни аспирантурада олиб қолишди ва у 15 йил хорижда илмий-амалий фаоли-

яси операцияларида фаол иштирок этди. Хорижда ўзи ҳам мустақил равишда мингдан зиёд юрак жарроҳлигини муваффақиятли амалга оширди. Президентимизнинг юқори малакали ватандошларни Ўзбекистонга қайтариш дастурига асосан жамоаси билан ўз юртига қайтганидан буён у беш юзга яқин коронар шунтлаш операциясини ўтказди ва бирорта ҳам ўлим ҳолати қайд этилмади. Ўзи билан Бакулевда ўқиб, етуқ олимлардан сабоқ олган тажрибали мутахассислар жамоаси ҳамкорлигида юртдошларнинг соғлигини тиклашга хизмат қилаётган кардиожарроҳ айна вақтда шоғирдлар тайёрлашга ҳам алоҳида эътибор қаратган.

ЁЗУВЧИЛАР УЮШМАСИ ХАБАРЛАРИ

Ижодкорлар ҳаёти ва ижодини ўрганиш, асарларини таржима қилиш, кино ва сахна асарлари яратишдек маънавий-маърифий, илмий-ижодий соҳаларда юқори натижаларга эришган олий таълим муассасалари ёшларини қўллаб-қувватлаш мақсадида таъсис этилган "Илҳом" мукофоти республика танловининг бу йилги ғолиблари аниқланди.

Учинчи ўрин совриндори Қорақалпоқ давлат университети докторанти Замира Айимбетова ўн беш миллион сўм, иккинчи ўрин соҳиб Жаззаҳ давлат педагогика институтини талабаси Ҳафиза Мухторова ўттиз миллион сўм пул мукофоти, биринчи ўрин ғолиби Жамоат хавфсизлиги университети курсанти Шуҳратжон Муҳаммадхон "Spark" автомашинаси билан тақдирланди. Яна олти нафар талаба рағбатлантирувчи мукофот эгаларига айланди.

Германияда "Бобурнома"нинг янги, тўлдирилган нашрини чоп

этиш кўзда тутилмоқда. Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасида асарни нашрга тайёрлаган германиялик бобуршунос Хелмут Далов билан учрашув бўлиб ўтди. Хорижлик мутахассис нашрнинг тарихий аҳамияти, мазмун-мундарижаси, ўзига хос жиҳатларига алоҳида тўхталар экан, уюшма раисини жорий йилнинг октябрь ойида Германияда бўлиб ўтадиган китоб тақдиротида тақдир қилди.

Республика ёш ижодкорлар аънавий Зомин семинарининг Қорақалпоғистон Республикаси ва Хоразм вилояти ҳудудий босқичи бўлиб ўтди. Хива шаҳридаги Оғаҳий номидаги ижод мактаби мезонлик қилган семинарда Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси аъзолари, адиллар қатнашди. Воҳа ёшлари шеър, ҳикоя, бадиий публицистика, адабиётшунослик, болалар адабиёти, бадиий таржима йўналишларида ўз маҳоратларини синаб кўрди. Устоз ёзувчи, шоирлар уларга ижодий йўл-йўриқ ва тавсиялар беришди.

Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш муҳандислари институтида ёшлар тарбиясига масъул раҳбарлар фаолияти натижадорлигини ошириш мақсадида ўтказилган "Талаба ёшларини ватанпарварлик руҳида тарбиялаш ҳамда уларнинг ҳуқуқий маданиятини ошириш" мавзусидаги ўқув-семинар Адиллар хибобонидида Абдулла Орипов ҳайкали ёнида давом эттирилди. Тадбирда "Шарқ юлдузи" — "Звезда Востока" журналлари бирлашган таҳририяти бош муҳаррири Сирожиiddин Рауф устоз шоир ҳақидаги хотираларидан сўзлаб берди.

Сўнг Ёзувчилар уюшмасида таниқли адиллар билан ижодий учрашув бўлди. Ўзбекистон халқ шоирлари ва ёзувчилари Сирожиiddин Саййид, Усмоён Азим, Эркин Аъзам, шоир Шодмонкул Салом бугунги адабий жараён, ёшлар ўртасида китобонлиқни тарғиб қилиш ҳақидаги фикр-мулоҳазалари билан ўртоқлашди.

Эркин ҲОЖИМУҲАММАД

ТУПРОФИДА ОЛТИН ГУЛЛАГАН ДИЁР

Давоми, бошланиши 1-саҳифада

Ёдимда, 2016 йил мамлакатимиз пойтахтида бўлиб ўтган Шанхай ҳамкорлик ташкилотининг навбатдаги саммити иштирокчилари учун катта концерт ташкил этилган. Ана шу концертда Сурхондарё вилояти Қизилқум туманида туғилиб ўсган ёшгина операчи йигит Самандар Алимов ўз маҳорати билан ҳаммани лол қолдирганди. Ўзи оддий оиладан чиққан, Тошкентда Консерваторияда ўқиб, таълим олган. Алишер Навоий номидаги академик катта театрининг солистлигидан Ўзбекистон халқ артисти даражасига кўтарилган Самандарга ўхшаган йигит-қизларимиз билан ҳар қанча фахрлансак, бундай иқтидорли ёшларни ҳар қанча қўллаб-қувватласак кам. Мен шундай ёшларимизни кўрганда, авваламбор, уларни тарбиялаб вояга етказган ота-оналари, устоз-мураббийларига, парвозига мадад берган эл-юртимга бош эгиб таъзим қиламан, ўзимни порлоқ келажак қаршида тургандек ҳис этман. Бундай истеъдодли ўғил-қизларимиз нафақат биз қизилқумликларнинг, балки воҳамиз аҳлининг ҳам қалбига чексиз ғурур ва ифтихор бахш этади.

Мустақиллик йилларида қизилқумлик Абдуназар Поёнов, Хушбўқ Мардонқулов ҳамда уларнинг шоғирди Сафар Шайдилов Ўзбекистон халқ бахшиси унвони билан тақдирландилар. Истеъдодли ёшларимиздан Муҳаммади ҳамда Гулбой бахшилар ҳам бугунги кунда эл аро довуқ қозониб бормоқда. Қизилқумлик Севара Мусаева, Вероника Володина эса Зулфия номидаги Давлат мукофоти совриндори бўлди. Бугунги дорилмон замонни ифтихор билан тараннум этишдан чарчамаётган журналист ва ёзувчилар Абдурасул Жумакулов, Чори Алимов, Жовли Хушбоқов, ёзувчи-драматург Эркин Нурсафар ўғли, бахши-шоир Карим Малла-

ев, журналист ва адиб Йўлдош Мирзаев ҳам шу тумандан етишиб чиққан. Наргиза Одинаева, Қурбонгул Эгамбердиева, Саида Норматова, Соҳиба Самадова, Лобар Отамуродова, Дилафрўз Шарипова сингари ўнлаб шоира қизларимиз аллақачон вилоят ва республика миқёсида танилиб, китоблари шеърят мухлисларига етиб борди.

Бундай ижодкорларнинг етишиб чиқишида, туманнинг ижтимоий-иқтисодий ҳаётини кенг ёритишда, аҳолининг қувонч ва ташвишларига яқин шерик бўлиб, уларнинг оғирини енгил қилишда туман аҳлининг сезимли нашри бўлган "Тараққиёт" газетасининг хизмати катта. Жорий йилнинг май ойида ушбу газетанинг республикамизнинг нуфузли мукофотларидан бири бўлган "Олтин қалам" миллий мукофоти учун халқаро танлов ғолиби бўлгани замирида тажрибали ва маҳоратли журналист ва публицист газета бош муҳаррири Чори Алимов бошлиқ жамоанинг машаққатли ва ҳалол меҳнати ётибди, албатта.

Мазкур газетанинг ҳар бир сониди ёшларнинг шеърӣ машқлари, ҳикоялари мунтазам чоп этилмоқда. Айниқса, таҳририят томонидан туманимиз, қолаверса, бошқа худудларда яшаб ижод қилаётган тумандош ижодкорларнинг назмий ва насрий асарларидан иборат "Илҳомбахш диёр" деб номланган тўплам нашрга тайёрлангани таҳсинга лойиқ. Асарлари мазкур китобга киритилган ижодкорларнинг ҳам, ижод бўстониغا эндигина кириб келаятган ёшларнинг ҳам бир кун, албатта, етук ижодкор бўлиб етишишларига ишонаман.

Яқинда туманимизда муҳтарам Президентимизнинг беш муҳим ташаббуслари доирасида катта Китоб байрами бўлиб ўтди. Байрамда туманимиздан чиққан бахшилар дўмбирани чунонам сайратдилар... Ёш ижодкорларнинг мушоираси қизигандан-қизиди. Айниқса, Китоб бай-

рамига келган болалар, ўқувчи-ёшлар ва нурунийларнинг хурсандчилигини айтмай-сизми? Пойтахт нашриётларидан жами 50 миллион сўмга яқин турли бадий китоблар олиб келиниб, барча таълим муассасаларига беғараз етказиб берилди. Энг муҳими, барча ёшдаги юртдошларимизнинг қизиқишларига мос бадий адабиётлар тарқатилди.

Туманимизда ёшларнинг бўш вақтларини мазмунли ўтказиш, уларнинг ижтимоий фаоллигини ошириш мақсадида гуллар байрами, қушлар байрами, хунармандлар танловларини ўтказиш анъана тусини олиб бормоқда.

Шуни таъкидлаш лозимки, бу йил ўтган XX асрнинг иккинчи ярмида қадимий даштнинг ўзлаштириш учун келган чўлқувларлар меҳнати туфайли Қизилқум туманининг ташкил топганига 47 йил бўлади. Ҳозирги пайтда 117 мингдан ошiq аҳоли истиқомат қилаётган ушбу туман мустақиллик йилларида чинакам обод, ҳар жиҳатдан ривожланиб бораётган гўшага айланди. Давлатимиз раҳбарининг ташаббуси билан Қизилқум туманини иқтисодий-ижтимоий ривожлантириш бўйича давлат дастури ишлаб чиқилди. Қизилқумликлар мамлакатимиз бўйлаб амалга оширилаётган бекиёс бунёдкорлик ишларининг фаол иштирокчисига айландилар.

Президентимиз Шавкат Мирзиёев Ўзбекистон ижодкор зиёлилари вакиллари билан бўлган учрашувда: "Бизнинг ҳавас қилса арзийдиган буюк тарихимиз бор. Ҳавас қилса арзийдиган улуг ижодкорларимиз бор, ҳавас қилса арзийдиган бекиёс бойликларимиз бор. Ва мен ишонаман, насиб этса, ҳавас қилса арзийдиган буюк келажакимиз, буюк адабиётимиз ва санъатимиз ҳам, албатта, бўлади", деб ишонч билдирган эди. Ана шу буюк адабиёт ва санъат намояндалари орасида қизилқумлик ижодкорлар ҳам бўлади, албатта.

Замонавий жаҳон шеърятарида ўз овозига эга америкалик албан шоири Жек Маринайнинг шеърлари инсон онг-шуурига яширинган, ўзлики ва узгани англашга кўмак берувчи ҳис-туйғуларга бой шеърят. Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасида шоирнинг илк бор ўзбек китобхоналарига тўплам ҳолида тақдим этилаётган "46 саҳифа" номли китоби тақдироти бўлиб ўтди.

ажаралиб туради. Бугун жаҳонга ўзини намоён этаётган Янги Ўзбекистоннинг интилишларини кўриб айтиш мумкинки, унинг келажаги порлоқ.

Жек Маринай таниқли ўзбек адиби Кўчор Норқобил Марказий Осие давлатлари ижодкорлари орасида биринчи бўлиб АҚШнинг халқаро "Женима" мукофотида сазовор бўлганини эътироф этаркан, ушбу мукофот таъсис этилган 2004 йилдан буён

алоқалар ривожига тутган ўрни, соҳадаги ютуқлар ҳамда Одил Икром ва Мирзохўд Музаффар таржимасидаги шеърлар жамланган мазкур тўплам бадийоти ҳақида сўз юритдилар.

— Ҳар бир инсоннинг олдида қизил чизик бўлади, — деди Жек Маринай адабий танқид хусусида фикр юритар экан. — Бу ҳолислик, ростгўйлик, ижодкор этикаси каби жиҳатлар билан бевосита боғлиқдир. Адабий асарни таҳлил қилганда ана шу қизил чизикдан ўтиб кетиш

АДАБИЙ АЛОҚАЛАР МЕВАСИ

— Ўзбек адабиёти жаҳон адабиётида ўзига хос ўринга эга, — деди тадбирда иштирок этган Жек Маринай. — Ташрифим давомиди Самарқандга бордим. Амин бўлдимки, меҳмондўстликда, санъатда, озодликда, оиллага муносабатда Ўзбекистон дунёга намуна бўлишга арзийди. Ўзбек шоир ва ёзувчилари ижоди ҳам залворли, кенг қамровлилиги билан

адабиёт намояндалари тақдирланган Гватемала, Англия, Венгрия, Канада, Россия, Албания сингари йигирмага яқин давлатлар қаторидан Ўзбекистон ҳам жой олгани таъкидлади. "Жаҳон адабиёти" журнали бош муҳаррири Аҳмадхон Мелибоев, адабиётшунослар Адҳамбек Алимбеков, Захриддин Исомиддинов, шоирлар Хосият Рустам таржимачиликнинг ўзаро адабий

асло мумкин эмас. Акс ҳолда, олим ёки танқидчининг барча билдирган фикрлари унинг ўзига қарши ишлай бошлайди.

Учрашув сўнгида адабиёт ихлосмандлари ўқувчилар ҳукмига ҳавола қилинган "46 саҳифа" китоби билан яқиндан танишдилар.

Шухрат МЕНГЗИЁЕВ

МУСИҚИЙ МЕРОСГА ЭҲТИРОМ

Сўнги йилларда миллий муסיқамизга, айниқса, мақом санъатига эътибор кучайди.

Юнус Ражабий номидаги Ўзбек миллий муסיқа санъати институтида Маданият вазирлиги, Ўзбек миллий мақом санъати маркази билан ҳамкорликда Ўзбекистон халқ артисти, академик Юнус Ражабий таваллудининг 125 йиллигига бағишланган "Академик Юнус Ражабий мероси ва замонавийлик" мавзусида халқаро илмий-амалий конференция бўлиб ўтди. Халқаро миқёсда ташкил этилган ушбу тадбирда АҚШдан — Ўзбекистон халқ артисти Изро Малаков, Рубин Рушан, Тожикистондан — муסיқашунос олим Аслиддин Низозов, Озарбайжондан — Мубарис Элиев ва бошқалар онлайн тарзда иштирок этдилар.

Анжуманда Ҳ.Ражабий, С.Бегматов, О.Иброҳимов Юнус Ражабий қолдирган улкан маданий-илмий мерос ҳақида сўзладилар.

Тадбирда миллий муסיқа оламида янгилик — "Мақом" журналининг таъсис этилгани эълон қилинди ва журналининг илк сони тақдироти бўлиб ўтди.

Бир йилда тўрт мартаба чоп этилиши кўзда тутилган журнал тақдироти Равайн Юнусовнинг "Шарқ халқлари мақомлари" номли ўқув қўлланмаси тақдиротига улашиб кетди. Мазкур ўқув қўлланмада нафақат ўзбек мақомларини ўрганиш, балки тожик, араб, озарбайжон, эрон, уйғур муқомлари каби мумтоз жанрларни ўзлаштиришга эътибор қаратилган.

Тақдиротлардан сўнг анжуман гуруҳларга бўлиниб ишини давом эттирди. Абдували Абдурашидов, Рауф Қодиров, Гулчехра Эргашева, Назокат Каримова, Набижон Қодиров, Равайн Юнусов каби олимларнинг маърузалари тингловчиларда катта таассурот ва қизиқиш уйғотди, талабаларнинг "Юнус Ражабий ижодида мумтоз муסיқа намуналари" мавзусидаги қизиқлари эътирофга сазовор бўлди.

Гулсанам МАМАДАЛИЕВА,
Ўзбек миллий муסיқа санъати институти талабаси

ҚАРДОШЛАР ДИЁРИДА

Яқинда бир гуруҳ андижонлик ижодкорлар Қирғизистон Республикаси Боткен вилояти Лайлак туманида улуг қирғиз оқини Қурбонали Собиров таваллудининг 80 йиллигига бағишлаб ўтказилган адабиёт кўнралида иштирок этдик.

Қардош юрт ижодкорлари ва жамоатчилик вакиллари билан биргаликда шоир мангу кўнин топган масканны зиёрат қилдик, маданият саройида, шоир ўқиган мактабда ўтган тадбирларда қатнашдик, ўзбекистонлик ижодкорларнинг саломларини етказиб, китоблар совға қилдик.

Сафар давомиди сўнги тўрт-беш йил-

да мамлакатимизда яқин қўшнилари билан алоқаларни тиклаш ва ривожлантириш бўйича кенг қўламли ишлар амалга оширилгани, ўзбек-қирғиз муносабатлари дўстлик, яхши қўшничилик, ўзаро ишонч ва стратегик шериклик руҳида мустақамланиб бораётгани, ўтмиши ва келажаги бир, бир ариқдан сув ичиб, бир дастурхонда борини баҳам кўрган, қадриятларини эъзозлаб келган икки халқнинг бирлиги, дўстлигини мустақамлашга, қадриятларини тиклашга эришилаётгани қайта-қайта эътироф этилди.

Лайлак туманининг музейлари ва диққатга сазовор масканлари билан

танишдик. Шеърхонлик бўлди, янги ижодкор дўстлар орттирдик, икки халқ адабиёти ва адабий алоқаларини, ижодий ҳамкорлигини янада кенгайтириш ва мустақамлаш хусусида фикр алмашдик. Гузал ва маъруза табиа, адабиёт ва санъатга ошно, меҳмондўст ва бағрикенг халқи билан бизда бир олам таассуротлар қолдирган қардошлар диёридан янги режалар билан жонажон юртимизга қайтдик.

Ҳабиб СИДДИҚ,
Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси аъзоси

БЕШ ТАШАББУС

Пойтахтимизнинг Мирзо Улугбек туманидаги 286-ихтисослаштирилган давлат умумтаълим мактаби асосан физика-математика фанларини чуқур ўргатишга ихтисослашган. Шу билан бирга китобхоналик, маънавий-маърифий тарғибот, оммавий спорт тадбирлари ҳам намунали йўлга қўйилган.

Ўқув йили давомиди мактабда белгиланган дарс жадвали машғулотлари билан бирга, деярли ҳар кун маънавий тадбирлар, кўрик-танловлар, спорт мусобақалари ўтказилди. "Яшил чироқ" кўрик-танлови, "Заковат" интеллектуал шуеси, "Порлоқ келажак-қадам" деб номланган спорт уйинлари ва ҳарбий чиқишлар, "Ижодкор ёшлар" фестивали, "Истеъдодли ёшлар — бизнинг фахримиз", "Таълим, тарих ва маънавият", "Эсселар танлови",

"Шеърят кечаси" каби кўплаб маърифий тадбирлар, шунингдек, футбол, шахмат, гимнастика ва бошқа спорт турлари бўйича мусобақалар, мазкур беллашувларда туман, шаҳар ва республика миқёсида нуфузли ўринларни эгаллашни, ўқувчиларнинг баркамол бўлиб улғайишларида муҳим омил бўлди. Масалан, 9 "б" -синф ўқувчиси Акбарова Феруза "Қорақул олимпиадаси"да фахрли ўринни эгаллагани, ўз навбатида мактаб ўқувчиларини руҳлантириб, йил давомиди ўнлаб шундай юксак натижалар кўлга киритилишига туртки бўлди. Мактаб жамоаси "Яшил Тошкент" кўкаламзорлаштириш лойиҳасида фаол қатнашди.

Куни кеча 286-мактабда "Баркамол авлод келажак пойдевори" мавзусида бадий кеча бўлиб ўтди. Тадбир якунида фаол ўқувчилар, ўқитувчилар ҳамда ота-оналарга эсталик совғалари топширилди.

Давоми, бошланиши 1-саҳифада

Муваффақиятлар доим икки омилга — малакали мутахассислар ва яратилган шарт-шароитга, замонавий технологиядан унумли фойдаланиш даражасига боғлиқ бўлади. Профессional кардиожарроҳлар жамоаси ишлаётган АКFA Medline клиникасида юқори технологик операцияларни халқаро стандартлар асосида амалга ошириш, ҳатто юракни кўчириб ўтказиш учун ҳамма имкониятлар, шарт-шароитлар яратилган. Кардиохирургиянинг энг асосий муаммоларидан бири — операциядан кейинги инфекция асоратларни бартараф этиш учун алоҳида марказий стриллаш бўлими ташкил қилинган. Сўнги русумдаги энг замонавий ускуналар билан жиҳозланган мазкур бўлим жарроҳлик жараёнида тиббий ускуналар орқали, бу ерда йўлга қўйилган махсус тизим эса ҳаво орқали юқиши мумкин бўлган инфекцияларнинг олдини олишга хизмат қилади. Операция хоналари Германияда ишлаб чиқарилган энг муштаркам ва ишончли сунъий ўпка ҳамда қон айланиш ускуналари билан таъминланган. Мазкур сунъий

НОЁБ ЖАРРОҲЛИК АМАЛИЁТИ

ўпка апаратынинг афзаллиги шундаки, жарроҳлик асносида у бемор миясининг фаолиятини кузатиш имконини беради.

Айни пайтда Тошкентда ўтказилаётган ноёб жарроҳлик амалиётлари хоризик кардиологлар эйтиборини тортаётгани бежиз эмас. Яқинда Ўзбекистонда илк бор битта беморда бирданига учта мураккаб жарроҳлик амалиёти ўтказилди. Олтмиш тўрт ёшли беморнинг қон томирлари торайиб, юрак ва миёда қон айланиш жараёни кескин бузилгани боис, юрак қисқариши икки баробар камайиб, юрак бўлмачалари ҳажми тўрт баробар кенгайиб кетган. Яна унда митрал клапаннинг оғир даражали етишмовчилиги ҳам аниқланган. Жаҳон тиббий таърибасида камдан-кам муваффақиятли яқунланадиган кардиожарроҳлик амалиётини ўтказиш масъулиятини ўз зиммасига олган Ўзбекистонлик шифокорлар отахоннинг ҳаётини сақлаб қолишди. Бундай мураккаб вазиятлар клиника мутахассисларнинг кундалик ҳаётида тез-тез учраб туради.

— Ҳар кун 2-3 кишида амалиёт ўтказамиз, — дейди шифокор Алишер Меликулов. — Охириги операцияларимиздан бирида бемор оғир юрак етишмовчилиги билан ётқизилган. Юрак қисқарувчанлиги икки баробар камайгани ҳисобига у бир ой олдин инсулт ва инфарктни бошдан кечирган. Бошқа бир беморда юракнинг ярми тромбга тўлиб кетган эди. Ишлаб турган юракдан жарроҳлик йўли билан тромблар олиб ташланди. Натижа эса кўнгилдагидек.

Ҳамюрт кардиологларимиз томонидан муваффақиятли амалга оширилаётган юрак операциялари натижаларини ўрганар эканман, беихтиёр видео тасвирдаги бир интервью (кунига 12 саоатлаб жарроҳлик амалиётидан бўшаймайдиган мутахассислар юзлашиш имконсизлигидан видео материаллар тақдим этишганди) эйтиборимни тортиди.

— 2016 йили Американинг Виржиния штатида юрагимни операция қилишганидан, — дейди бемор Анвар Каримов, — Ўзимга келганимда, клиник ўлим юз берганини, юрагимга еттига стент қўйилганини айтишди. Орадан бир йил ўтиб яна иккита стент қўйишди. Натижа бермади. Шифокорлар донор топиб, юракни алмаштириш керак дейишди. 2018 йили Туркияга бордим. У ерда иккита стент қўйилди. Аммо туркиялик шифокорлар ҳам юракни алмаштириш кераклигини тасдиқлашди.

2019 йилда ишлаб турган юракда коронар шунтлаш операциясини ўтказган ўзбекистонлик шифокорлар эса, беморнинг ўз

юрагини сақлаб қолишди. "Шамол бўлмаса дарахтнинг учи қимирламайди" деганларидек, 2022 йилнинг 10 май кун ижтимоий тармоқларда ҳам қизиқ бир воқеа тафсилотлари айлана бошлади: "Ҳамюртларимиздан бири АҚШда юрак хуружи билан шифохонага ётқизилганида, америкалик шифокорлар унга ҳаёти хавф остидалигини айтишди. Лекин ягона нажот йўли бор эди — юрак трансплантацияси!

Бемор операция учун нисбатан камхарроқ деб Туркияни танлади. Аммо қардош шифокорлар иккилашиб қолишди. Аниқроғи, стентлаш амалиётини ўтказиш масъулиятдан чўчишди. Илоҳсиз қолган ҳамюртимиз Ўзбекистонга қайтишга мажбур бўлди. Бироқ бу ерда у навбатдаги юрак хуружини бошдан ўтказди.

Орадатлар янада хавфли тус олди: юракнинг қисқарувчанлик фаолияти тўрт баробар тушиб, қон томирлари йўли ёпилиш арафасига келиб қолди. Шу тариқа икки баробар катталашиб кетган юракда шовиланч операция амалга оширилади. Юракнинг учта томирига жарроҳлик йўли билан томир улашиб, бемор ҳаёти сақлаб қолинади...

Орадан уч йил ўтиб, 2022 йилнинг май ойи бошларида Америкада ишлаётган беморда кутилмаганда яна юрак хуружи қайталади. Бу сафар юракни текширган америкалик жарроҳлар бемор буюрилган дори воситаларини ўз вақтида қабул қилмагани учун яна бир томир беркилиб қолганини аниқлашди.

Операциядан сўнг АҚШлик малакали хирурглар аввалги жарроҳлик амалиёти маҳорат билан қилингани, уланган томирлар бекаму кўст ишлаб турганини эътироф этишди. Хирург ишига "зарғарона" деб баҳо берилди".

Kup.uz телеграмм расмий канали мазкур воқеани ўрганиб, амалиёт муаллифини очиклади. Соғлиқни сақлаш вазирлиги берган маълумотларга кўра, ушбу ноёб операция муаллифи тиббиёт фанлари доктори Алишер Меликулов, АҚШда жарроҳлик амалиётини ўтказган ҳамюртимиз эса интервьосидан иқтибос келтирилган Анвар Каримов бўлиб чиқди. Инсон ақли-заковотию тиббиёт тараққиётини кўрингки, малакали кардиожарроҳлар қўлида сўнги нуқтага келиб қолган юраклар ҳам тоғ расмини чизиги мажбур бўлмоқда.

Шухрат АЗИЗОВ,
Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси аъзоси

Саид БУРҲОН

Салом, Она!
Мана, мен келдим.
Даҳр тўзонида тентираб, ҳориб.
Кечир, мен қимлигим кечикиб билдим,
Ўзимдан кетганча ўзимга бориб.
Кечир,
Сен кутгандай ўғил бўлмадим,
Беҳуда совурдим кун-тунларимни.
Умир бино эрса –
Ҳали қурмадим
Иймон деб аталган устунларини.
Тўрт ўғил устирдинг,
Оғайнилари–
Ёнингда қолдилар топишиб ўрин.
Фақат мен...
Фақат мен, ношуд ва ғариб,
Сени ташлаб кетган учинчи ўғил –
Қалдирғоч қайтгандек интиқ инларга,
Муҳаббат қайтгандек ўксик дилларга,
Юрагим тўлдириб яна сирларга–
Қайтаётирман...
Кечир, Она,
Мана, мен келдим,
Айланиб-айланиб келдим, ниҳоят.
Мен ўғил бўлмадим, армонинг бўлдим,
Сен эса, Онажон,
Ҳамон Шерьият!

СОФИНИШ

Ота, уйимизни тополмадим ман...
Бордим, кўрдим. Лекин ўша йўллар йўқ.
Ўша остонани ўполмадим ман,
Чириган бўлса ҳам қолган чўплар йўқ.

Она, уйимизни тополмадим ман,
Борсам, кучоқ очиб чиқар одам йўқ.

Моҳигул МУСТАФОЕВА

ИЗҲОР

Кўзга суртиб гулдай бахтини
Шараф эрур Ватани севмоқ.
Шараф ишқнинг зарҳал хатини
Тумарисдек кўнгилга ўймоқ.
Широқларнинг изидан бориб
Йўлларингга чироқ ёқай мен.
Байрогимни бош узра олиб,
Қаламим-ла кўкка тақай мен.
Дилдан тилга этиб келмаган
Тўйгуларим кўп ҳали сархил.
Ҳали қанча гул бор кулмаган,
Юрагимнинг ҳолати ҳар хил.
Ватан, сенсан олган нафасим,
Майли, ишқинг айласин адо.
Борлигим сен, оруз-ҳавасим,
Шу тупроқдан бўлганман пайдо.
Онамдайсан, баланд ҳимматинг,
Тиззангга бош кўйиб ётаман.
Бир кун келиб сендек жаннатнинг
Кучоғига ойдек ботаман.

ҚАЛБИМ БОҒИ

Сўндирилмас меҳрим ҳеч кимса,
Қалбимдаги сўлим боғ – Ватан.
Суяр – ёмғир бўлиб суринсам,
Отамдайн кўкси тоғ Ватан.
Пойиغا бош уриб мен бугун,
Жилғалардай қулиб бораман.
Тоғу тошин гуллатмоқ учун
Бир сўз демай жоним бераман.
Дилимда йўқ ҳеч қандай кек, ғам,
Гуё юзи бир қошқк гулдек.
Гарчи менинг киприқларим нам,
Гарчи менинг йўлларим қилдек.
Эй ғаюр дўст, унут барин, юр,
Ватан недур кўрсатай сенга.
Ватан асли бир қафт тупроқдур,
Она эрур у сену менга...

АРМОНИМ ЙЎҚ

Кўринг, бугун мана мен кимман,
Ортада қолди аламлир бари.
Куч оламан Ватан меҳридан
Муҳаббатим ортгани сари.
Энди асло армоним йўқдир,
Гар ўлимдан келса ҳам хабар.
Қаламим мен учун ҳаётдир,
Ватаним бас дегунга қадар.

ОЗОДБЕК

Ишонган, сунган тоғимсан ўзинг,
Меҳрдан гуллаган боғимсан ўзинг.
Ҳаётим байрони, туғимсан ўзинг,
То абад чинордек буй чўз, Озодбек.
Кўлинг чўзсанг етсин, ойга-осмонга,
Номингдай азиз бўл ҳар бир инсонга,
Чинакам ўғлон бўл Ўзбекистонга,
То абад чинордек буй чўз, Озодбек.

Қ Ҳ Ё Ш Ю Р Т И И ~ Ъ Ҳ Ҳ З Ъ Е К И С Т И О Н

Шунда бирдан... бирдан ёдимга тушди:
Менинг отам йўқ-ку, менинг онам йўқ!

Она, уйимизни тополмадим ман...

“МУҲАББАТ ДАФТАРИ”ДАН

Минг марта қалбингиз яралаб, яна
Минг бора ўтиниб, кечирим сўрдим...
Гулим, кечиримли юрагингизда
Улуғ муҳаббатнинг шақлини кўрдим.
Балогат аталган асов тулпорнинг
Жиловин кўлимда тугтанча маҳкам
Не ҳислар кўкида саргардон учдим,
Сизнинг ёнингизга тушгунча, бекам.
Севмоқ – бахт, айрилиқ унга ҳамроҳдир,
Висол йўли битта, ҳижрон йўли – минг.
Менинг пешонамга тушган илк чизиқ
Аксидир Бухоро – Тошкент йўлининг.
1985

ОШИҚОНА

Бу далли дил билан кирдим
Муҳаббат отли дунёга,
Насиҳат қилмагил, эй дўст,
Менингдек телба шайдога.
Агар ишқимни рад этса,
Ўзлигим рад этурман мен,
“Хайр, дорилфунун”, дерман,
Хайр, бу шаҳри аълога.
Керакмас илми сўзбозлик,
Керакмас обрўю давлат,
Келиб эрдим Бухородин,
Кетурман боз Бухорога.
Сўрарлар: эс-хушинг қайда,
Қани ул орзуинг, Бурҳон?
Дегайман: барчасин бердим
Ўшал гул озли Раънога.
1982

ЭЙ, ДИЛ

Иккита ҳаётим, иккита юзим,
Бир ёққа ўтолмай топмадим тўзим,
Икки тўлқин аро гирдобда ўзим,
Сен қачон бир ёқли бўласан, эй, дил!?

Тириқчилик, дейман, ишга кетаман,
Ишдан кўнгил тўлмас, лекин нетаман –
Орзу маош бермас, фикр этаман,
Сен қачон бир ёқли бўласан, эй, дил?!

Оламшумул дардлар ётибди сенда,
Яна иллат илдриз отибди сенда,
Ғафлату бедорлик не топди сенда,
Сен қачон бир ёқли бўласан, эй, дил!?

Бир куни бу танам бир ёқли бўлар,
Шақсиз, ҳаволимас, тупроқли бўлар,
Саид Бурҳон шунда гуноҳли бўлар,
Сен қачон бир ёқли бўласан, эй, дил!?

АСКАР ШЕБҲЛАРИ

Кучаларда изғирин голиб,
Қасирлайди дарахт шохлари.
Бу қиш сенсиз ва менсиз қолиб,
Яхламоқда Тошкент боғлари.
Бу кез менинг ҳарбий ҳаётим
Полтавада ўрмон кезади.
Қалбим сенинг фироқинг тот–
Қиш аччиғин яққол сезади.
Карманада қиш бошланса ҳам,
Остонангни кўмса ҳамки қор,
Карманада сен қиз яшайсан,
Карманада ҳамиша баҳор.
1983

Интиламиз, шошамиз доим,
Кўёш билан жанубга томон,
У томонда туғилган жойим,
Кўёш юрти – бу Ўзбекистон.
Бу кун унда кезмоқда кўклам,
Тупроқ аста чиқариб дамин,
Кумсар ҳарбий хизматга кетган
Йигитларнинг оғир қадамин.
Қалбларида бизнинг севгимиз,
Қизлар чиқиб лолазор қирга,
Кукка қараб, бор овоз билан
Исмимизни айтиб қақиргай.
Биз борурмиз...
Келгуси баҳор –

шунда йиғинга унинг ўзини ҳам чақиришди.

– Менинг эшитишимча, бошқа қишлоқдаги одамлар бир қарорга келиб бўлишибди, – деди Ўткир. – Мен давлатнинг катта чўпонларидан йўл-йўриқ сўраб келдим. Қурғоқчилик йиллари чағана сурувлар ҳам тоғда жон сақлаганини айтишди.

Чўпон йигитнинг гапига ҳеч ким инкор қилмас-да, лекин тажрибасиз бир болага сурувни ишониш керакми, деган гап одамларнинг ўзоро тортишувига сабаб бўлаётган эди. Бунинг устига олдинлари қишлоқ сурувни боққан ёши катта чўпонлар тоққа боришга унамаётган эди. Масала ечимсиз қолаверганидан одамлар жимиб, узоқ-узоқлардан оқариб кўриниб турган Помир чўққиларига қараб қолишди. Худди чўққилардаги қорлар зриб улар томон келадигандек.

– Агар қишлоқ аҳли рози бўлса, мен сурувни тоққа ҳайдашим мумкин, – деди Ўткирнинг ўзи ҳамма жим бўлиб қолганини кўриб. Лекин шунда ҳам чўпон йигитнинг гапини маъқулловчи топилмади.

Элнинг ризқ-рўзи шу чорваси-ку, бутун қишлоқнинг ҳаёт-мамоти. Уни бир болага топшириб қўйиш осон эмас. Бу даврада олдинлари ҳам бўлган қурғоқчиликни ўз кўзи билан кўрган кексалар ўтирибди. Айтилган гап ўз йўлига, лекин ҳаёт бошқа. Бу катта масъуلياتни бўйнига олиши учун турмушнинг паст-баландини кўрган тажрибали одам керак. Одамлар шу ҳақда ўйлашарди, чоғи. Шу боис ҳамма жим. Узоқ сукунатдан кейин Охун бобо ўзининг таклифини айтди.

– Ёгингарчилик бўлмаётганини ҳамма билади. Ҳар куни осмонга қараб юрак ҳовучлаб яшәётганимиз ҳам рост. Аломатлар қурғоқчилик бўлишини билдириб турганда одамларнинг ихтиёрини сўраб ўтиришининг мавриди эмас, – деди оқсоқол. – Хоҳлайдими, йўқми тоғ шароитини биладиган катталар ўртасида қуръа ташлаймиз, майли Ўткир ҳам уларга кўшилсин, у ёғи Худога таваккал.

Бу гапга барча рози бўлди.

Мажбур бўлганидан кейин Ўткирдан олдин чўпонлик қилган катта ёшллар бир томонга ўтдилар. Қуръа ташланди. Кизиги, қуръа Ўткирда чиқди. Йиғиндагиларнинг хавотири ортди. Биргина қуръа билан элнинг тақдирини шу болага топшириб қўйишга кўпчилик норози-

Гулдасталар биз-чун аталар.
Кутиб олар серкўёш диёр,
Иссиқ нигоҳ, иссиқ бўсалар...
1983

БЕДИЛ ҒАЗАЛИГА МУХАММАС

Ҳол сўрмаса ҳам ёрга жавоб ўлди бизим дил,
Саргарди гул ишқида, бетоб ўлди бизим дил,
Манзил харобот ўлди, хароб ўлди бизим дил,
Заҳм ўлди яна, чашми пуроб ўлди, бизим дил,
Рангинг ичра қон шароб ўлди бизим дил.

Эй, боди сабо, ўйнама, бас, лаҳзае тингил,
Ки, ғамзаларинг ғам юқини қилмади ингил,
Борғилки Самум сори, анинг тошига ингил,
Гулбоғу чаман фаслида тош ўлса у кўнгил,
Дашт узра ғубор ўлса-да об ўлди, бизим дил.

Агёрни кўринг, май тутса, мудом хом бўлибдир,
Балки азалдан шўру талх биза ком бўлибдир,
Не мастлиғ эмиш, девона бизим ном бўлибдир,
Васл анжумани ичра ҳаё жом бўлибдур,
Об ўлса агар бодаи ноб ўлди, бизим дил.

Тун ўлди адо, нафс, нима топдинг ҳавасингдан,
Эй жон, чиқ, энди бу кун озод бўл қафасингдан,
Валфажр дедим, қоматга келиб қуш сасингдан,
Не ҳосил, аё нола, бул оташ нафасингдан,
Қон бўл, сени деб бўйла кабоб ўлди, бизим дил.

Ҳолим не эрурки, боқ, не ҳол ичра бу олам,
Ҳар ёнда тўфон, гуё завол ичра бу олам,
Бухронни дема, Бурҳон, савол ичра бу олам,
Бир чашма-ку тўфони хаёл ичра бу олам,
Бедил, наилож, эмди сароб ўлди, бизим дил.

ЁЗАР БЎЛДИК

Ёзилғон эрдими тақдир, нечуким биз ёзар бўлдик,
Ғаҳи ашёр, ғаҳи панду ғаҳи мактуб кезар бўлдик.

Кўруб бу турфа оламни, оламни билмас одамни,
Ғаҳи тубга кириб кетдик, ғаҳи сиртда сузар бўлдик.

кўриб ақллари шошиб, бир ғайратига ўн ғайрат қушилди. Олдидаги қўйларга жир битиб қолгани шундоқ кўриниб турибди. Ўткир ҳамроҳига кўрсатиб мақтанди.

Мана, шундай кунларнинг бирида олдиндаги сурувлар кирмай ўтган ўт-ўлан белга уриб ётган дарага дуч келиб қолишди. Аввалига қўйларни шу ёққа буриб юборишга келишди. Аммо Ўткир бунинг бир сабаби бордир-да, деган ўйда чўпонлардан сўраб билиш учун илгарилаб кетди. Яхшиямки, сўраб боргани. Бир фалокатдан қутулиб қолдилар. Бу дарада ўт мўл бўлганидан ийртқичлар пойлаб ётиб кулпа-кундузи ов қилиши мумкинлигини билиб қайтиб, тезда бу ердан узоққа сурувни ҳайдаб кетишди.

Ана шу воқеадан кейин хуш-ёрликни яна кучайтиришди. Бир кун қоянинг устига чиққан Ўткир қишлоқдагидай қилиб бармоғини тупуқлаб шамол йўналишини аниқламоқчи бўлди. Қайта-қайта такрорлаб кўрса ҳам ҳаво ўзгариши ғалати туюлаверди. Унинг сезишича, ёмғир аломати бор эди. Аммо осмонда заррача булут йўқ. Бир дам ўйлаб туриб бу аломатни катта чўпонларга етказганида, улар ташвишга тушиб қолдилар. Тоғ шароитида ҳар бир аломатга эътиборли бўлган бу одамлар тезда бир-бирига хабар айтишиб, сел келиши мумкин бўлган дарадан сурувларини четга олишди. Қоронғи тушганда ҳам ёмғирдан дарак бўлмади. Ўткир ўзининг гапидан пушаймон бўлиб, чўпонларни овора қилганига ачинди. Тун ярмида кўзи илинган экан, юзига тушган ёмғир томчисидан чўчиб уйғонди. Осмонни қоп-қора булут босган, шитирлаб ёмғир томчилаётган эди. Бир муддат ўтиб қаттиқ яшин чакнаб гулдурак бўлди, шаррос жала куя бошлади. Шериги билан сурувни яна ҳам очироққ жойга ҳайдаб чиқишга ҳаракат қилишгани билан ҳеч нарсани уддалай олишмади. Жаланинг шиддати ортандан ортиб борарди. Ҳар яшин чакнаганда қўй-қўзиларнинг бир-бирига ёпишиб турганини кўриб қолишарди, холос. Жала пайти қўйлар бир қадам ҳам юрмаслигини улар қаердан билсин. Кўрқувдан нима қилаётганларини билмайди. Улар шу аҳволда турганларида жаланинг шиддати бирдан пасайиб ёмғир тинди. Осмоннинг ҳам ҳар ер-ҳар еридан юлдузлар кўрина бошлади. Сал нафас ростлаб, қўйларни оралаб, ҳамма тинчланганидан хурсанд бўлишиб турганларида, даралардан шовқин эшитил-

Тузиб қўйгон Ўзи бордур, аён айлаб китобида,
Таажжубким, бани одам нечун низом бузар бўлдик.

Ҳама доно, ҳама гуё илмни сув қилиб ичган,
Ақл бермоққа барча бир-биридан ўзар бўлдик.

Кибор бўлма, гурур қилма, гапирма асло ёлгонни –
Деган эрди, ҳамасиға мувосил, алҳазар, бўлдик.

Нима қолди биза энди бузилғон ушбу дунёда,
Юракда бир хуруж турса, бузулгонни тузар бўлдик.

Сабр қилдик, шукр қилдик тутиб игнани бармоқда,
Умир ўтди, қудуқни энди кетмонда қазар бўлдик.

Саид Бурҳон, ёмонми-яхшими, ҳар кун туз ашёринг,
Ёзилғон эрмиш тақдирда, шунинг-чун биз ёзар бўлдик.

СЕН ТОМОН

Мен сени севганчалик, бошқа севмас, даргумон,
Сен менга йўқдир гумонинг, ўз-ўзимга бор гумон.

Бунчалик тоза бўлурми атри гул иффори, ҳай,
Болари кўнган маҳал қолдирмаган ўздин нишон.

Шунчалик юксақадурсан, бул гуноҳқор бандадин,
Билмадим, олдингда мен борманми ё йўқман, ишон.

Сен киби олий мақомни бермагум шоҳ, бандага –
Ўзинг شوҳсан, ўзинг зотсан бул ошқиқа меҳрибон.

Севганим борди жаҳоннинг бори буд ҳаввосини,
Келганим шулдир қарорга, йўқ бўлак сендин жаҳон.

Йиғлагум, қилгум табассум оташи меҳринг аро,
Ғаҳи уммон ичрадурман, ғаҳи бўстон ичрамон.

Ошиқ ўлдим қай замонким, ваҳки умрим каъбида,
Тўрт томон қибла эрурким, ўртасинда сен – имон.

Мен Саид Бурҳон бўлиб, топғон ўлурсам ҳар неки,
Сен учундир, сен туйфайли, мен борурман сен томон.

Холмуҳаммад КАРИМИЙ

ди. Оз фурсат ўтиб-ўтмай шовқин-сурон кучайди. Ваҳимали товшулардан юрак ҳовучлаб турганларида пастдаги дарадан пишқириб сел келаётганини сезишди. Тобора осмон очилиб бориб, даранинг ичи ёриша бошлади. Ой юз кўрсатганда селнинг даҳшат солиб оқишини узоқдан элас-элас кўришди. Бу пайтга келиб тонг ёришди. Атроф яққол кўрингач, сурув омонликда қояларга сочилиб ўтламоқда эди. Сурувни саноқдан ўтказиб, бус-бутунлигидан кўнгиллари тинчиб, уст-бошларини қуритишга тушдилар. Туш маҳали катта чўпонлардан бири уларнинг олдига тушиб келди:
– Ўткир, иним, сизни биз ёш чўпон деб нотўғри ўйлаган эканмиз. Тажрибали чўпонлардан ҳам зиёда фаҳмингиз бор экан. Биз сел келадиган даранинг ичида эдик. Худо йўллаган хабарчи бўлдингиз, – деди у.

Шу воқеадан кейин Ўткир ҳам хурматли одамга айланди.

Тоғларда катта сел бўлганини эшитган қишлоқдагилар хабар олиш учун одам юборганди. Улар уч кун деганда чўпонларни топиб келишиб, соғ-омон кўришганда қувониб кетишди. Бу хабарни олиб борганда қишлоқдагилар яна ҳам севинишди. Охун бобонинг севинчи икки ҳисса бўлиб, кўп-кўп шукроналар айтишга тушди.

Тоғда бундан кейин ҳам икки-уч марта ёмғир бўлди-ю, лекин аввалгидек жала қуймади. Сел келган дараларда ҳам кўрқинчли жойи йўқ эди. Кунлар ўтиб тоғ чўққиларига қор тушганда, сурувлар ортага қайтишни бошлади. Кенг яйловларда жимирлаб ёғаётган куз ёмғири ерни жонлантирган. Тоғдан қайтган сурувлар текис яйловларга тушиб, чўпонлар жир битиб ўйноқлаб қолган қўйларни эсон-омон олиб тушган кунларда қишлоқдан элчи келиб, Ўткирдан суюнчи олди: “Охун бобо совчи бўлиб ишни битказган эмиш”.

Хамсанавислик аънаси Шарқ адабиёти тарихида алоҳида ўрин тутди. Озарбойжон муомтоз адабиётининг зарбардаст вакили Низомий Ганжавий бошлаган бу аънаа кейинчалик Хусрав Дехлавий, Абдурахмон Жомий сингари форсийзабон шоирлар томонидан муваффақиятли давом эттирилди. Алишер Навоий эса илк бор туркий “Хамса” яратган шоир сифатида тарихга кирди. Алишер Навоийнинг “Хамса”си салафларига мувофиқ тарзда ўзидан олдин шу услубда битилган достонларга жавобан битилган бешта достонни ўз ичига олади. Улар “Хайрат ул-аброр”, “Фарҳод ва Ширин”, “Лайли ва Мажнун”, “Саъбаи сайёр” ва “Садди Искандарий” достонларидир.

«ХАМСА» ҲАЙРАТЛАРИ» ДАН ҲАЙРАТЛАНИБ

Одатда, “Хамса”нинг биринчи достони ҳар доим фалсафий — дидактик мазмунда бўлган. Хусусан, Низомийнинг “Махзан ул-асрор” (Сирлар хазинаси) достони Яратганга ҳамду сано ва муножотлар, ахлоқий масалалар, дунё мўъжизалари, ривоят ва ҳикоятлар, панд-насихатларни ўз ичига олади. Навоийнинг “Хайрат ул-аброр” достони ҳам шу йўналишда, айни вазнда Низомий аънаналари асосида битилган бўлса-да, ундаги масалаларга бошқача кўз билан, янгича ёндашув билан қараган. Янги мавзулар ва ҳикоятлар киритган. Бу ҳам Навоийнинг буюк сўз даҳоси, бетимсол идрок ва фасоҳат соҳиби эканини кўрсатади.

Ўз навбатида эски ўзбек тилида ёзилган Навоий “Хамса”си бошқа туркий тилларда бу йўналишда янги асарлар яратилишига сабаб бўлди. Фузулий, Андалиб, Хиromий сингари туркиш шоирлар “Хамса” достонларига эргашиб, қатор достонлар битишди. Ҳатто замонавий адабиётда ҳам “Хамса”га татабуълар, назиралар ёзилаётди.

Ўзбекистон халқ шоири Сирожиддин Саййиднинг “Хамса” хайратлари” (“Sharq” нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси бош таҳририяти) китобини варақлар эканман, буюк мутафаккир ижоди бугунги шоирлар учун ҳам битмас-туганмас илҳом манбаи бўлиб хизмат қилаётганига ишонч ҳосил қилдим.

Авалло Навоийни англаш, унинг сўз уммонига шўнғиш, маъно дурларини қўлга киритишнинг ўзи ҳар кимга ҳам, ўрни келса, навоийшуносликка даъво қилувчиларга ҳам муроас бўлавермайди. Сирожиддин Саййид ана шундай мақсадга ҳақиқий маънода эриша олган шоирларимиздан бири.

Сирожиддин Саййид ижодини узоқ йиллардан бери кузатиб келаман. Унинг рангин абаётда муомтоз адабиётимиз хазинасида баҳрамандлик яққол кўзга ташланади. Зотан, буюк шоирларимиз изидан бориб, аруз вазнида, бадий санъатлардан унумли фойдаланган ҳолда шеър битиш ҳар кимнинг ҳам қўлидан келавермайди. Унинг айрим байтларида Низомий, Саъдий, Ҳофиз, Навоий ва Бобур шеърятига хос оҳанглар, ташбеҳ ва истиоралар учрайди.

Мен ишқ элининг нолаю афғонид кўйдим.
Кўнгил уйнинг оташи армонида кўйдим.
Меҳрин тилабон ўтса агар ошқи зорлар,
Меҳримни бериб мен эса товонида кўйдим.

Шоирнинг “Хамса” хайратлари”ни мурола қиларканман, Навоийнинг дилбар мисралари Сирожиддин Саййид нигоҳида узининг янгича шеърли тақини топангани кўраман. Бу мўъжизага китоб жами эллик битта шеърни ўз ичига олган. Ҳар бир шеър “Хайрат ул-аброр”даги муайян бир шеърлий парчага жавоб тарзида битилган. Китоб чин маънодаги хайрат маҳсули. Муаллиф Навоийнинг байтларидан, шеърлий иқтидоридан, сўз қудратидан чексиз хайратга тушади. Бу хайрат-

КИТОБИНИГИЗНИ ЎҚИДИМ

Ёзувчи **Шоҳрух Акбаровнинг “Мен ўзбекман” деб номланган** **икки китобдан иборат тарихий-ҳужжатли романини ўқиб чиқдим.** **Устоз Абдулла Қаҳҳор китоб шавқ билан ўқилиши керак, деб айтган эди. Мен ҳам ушбу асарни шавқ билан ўқидим, воқеаларнинг шиддат билан ривожланиши, тўқнашувларнинг кескин тус олиб, ҳаёт-мамонт даражасига кўтарилгани бутун диққат-эътиборимни ўзига жалб қилиб олди.**

Китобнинг бош қаҳрамони прокуратура тизимиде ишлаб, эл назарига тушган ҳуқуқшунос Тохир Мирзаев ҳаётнинг қувонч ва ташвишлари билан яшаб келаятган замондошларимиздан бири.

Биринчи китобда 1984 йилда бўлиб ўтган Ўзбекистон Марказқўмининг ўн олтинчи пленумида Ўзбекистон компартиясининг биринчи котиби Москвадан кадр сўраганидан кейин юртимизга собиқ марказ томонидан юборилиб, ўзларини оппоқ, халқимизни эса ёмон отлик қилиш мақсадида қўллаб ҳамюртларимизни йўқ жойдан айб толиб қаманган “десантчи”лар билан мурасасиз тўқнашувлар қаламга олинган. Иккинчи китобга қонунлар эскиргани туфайли ишламай қолган 90-йилларда — мустақиллик арафасида юртимизда бош кўтарган уюшган жиноий гуруҳлар ва уларнинг давлат идораларидаги ҳомиёларига қарши курашлар асос қилиб олинган.

Қўнлардан бир кун ёш Тоҳирхонга падари бузруквори Қамбар ота улуг аллома Имом Бухорий ҳазратларидан қўлидаги ҳадисни ўқиб беради: “Зинҳор ёлгон гапирманг, чунки ёлгон фиксу фужурга олиб боради, иккови қўшилса дўзахга олиб боради. Узингизга росттўйликни лозим топинг. Чунки росттўйлик яхшилик билан биргадир, иккови қўшилиса жаннатга олиб боради”.

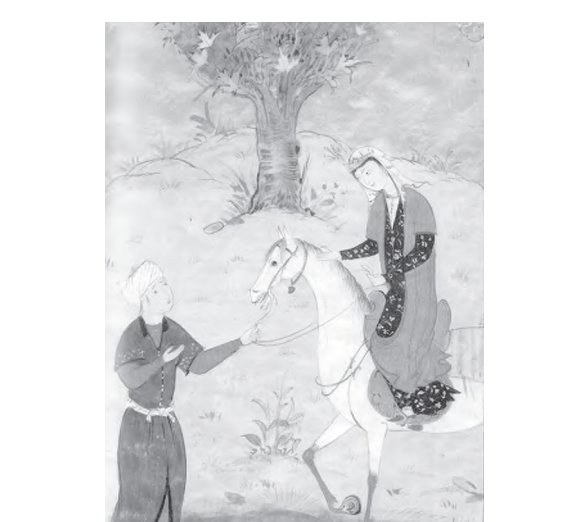
— Мен, ўғлим, бу улуг ҳадисга амал қилиб яшаб кам бўлмадими, сен ҳам шу муборак ҳадисни ўзингга дастуриламал қилиб олсанг кам бўлмайсан, тўғри, дилингда уйлаганингни рўй-рост айтсанг, дастлаб қийин бўлади, кейин ҳаммаси изга тушиб кетади...

лар кўйма сатрларга айланиб, қоғоз сатҳига ёғилади. Навоийнинг биргина байти таъсирида янги бир шеърлий асар пайдо бўлади.

“Хайрат ул-аброр”нинг биринчи муножотидан ўқиймиз:

Авал Ўзунг, охиру мобайн Ўзунг,
Борчаға Холиқ, борига айн Ўзунг.

Шу икки мисра Яратувчининг қанчалар буюк ва қудратли эканини таъкидлайди. Дарҳақиқат, Унинг Ўзи ҳеч

нарсаярмасдан олдин ҳам бор эди, ҳамма нарса йўқ бўлиб кетганидан кейин ҳам Ўзи қолади. Ана шу аввал ва охирининг ўртасида ҳам унинг Ўзи бор. У ҳамма нарсани яратган, ҳаммаси унинг назари, назорати остида.

Шу байт таъсирида битилган муножотда ҳам Яратувчига қарата бандаси томонидан айтилган муножот гўзал ташбиҳлар воситасида баён этилади:

Азалдирсан абад танҳо,
Ўзинг танҳо ҳукмфармо,
Иродат барчаси Сендин,
Итоат барчаси мендин..

Китобда Навоийнинг “Хайрат ул-аброр”идан биттадан бир нечтагача мисра олинди, ундаги фикрларга шоирона ҳамоҳанглик ифодаланади. Маълумки, Навоий ҳар доим ўзини салафлар олдида хокисор тутди, уларга буюк ҳурмат ва эҳтиром кўрсатади. “Хайрат ул-аброр”да мутафаккир Низомий, Дехлавий, Жомий сингари устозларга муносиб баҳо бераркан, ўзи уларнинг изидан боришини “Асҳоби Каҳф”нинг итига ўхшатади:

Ит киби чун пастигим чоғладим,
Ўзни бийиклар ипига боғладим.

Афтондил ЭРКИНОВ,
филология фанлари доктори

Сирожиддин Саййид эса, шоирона зукколик ила Навоийга бўлган ихлоси ва муҳаббатини қуйидаги мисраларга жо этади:

Ит янглиғ ипига боғлабмиз ўзни,
Дил туттиб назму сўз бахонасидан,
Бизни истаганлар, бизни излангиз
Ҳазрат Навоийнинг остонасидан...

Зотан беш ярим аср муқаддам Навоийнинг ўзи ҳам худди ана шундай камтаринлик, тамкинлик билан “Истаганлар бизни саҳрои балода истангиз”, дея хитоб қилганди.

Албатта, замонавий ўзбек адабиётда Навоийдан илҳомланиб шеър битмаган шоирнинг ўзи йўқ. Аммо Навоийнинг муайян бир байтини олиб, худди шу вазн ила уни шарҳлаш осон эмас.

Одами эрсанг демағил одами,
Оники йўқ халқ ғамидин ғами —
байтини барча ўзбек мактабдан ёд билади. Аммо “Хамса”нинг биринчи достони вазнида, сариё баҳрида шу тахлит битилган жавоб чиндан-да ўқувчининг хайратини оширади:

Эл сени шониста даврон этар,
Ном ила шонингни ул осмон этар,
Қарғаса эл — ер билан яқсон этар,
Эл сени инсон этар, инсон этар.

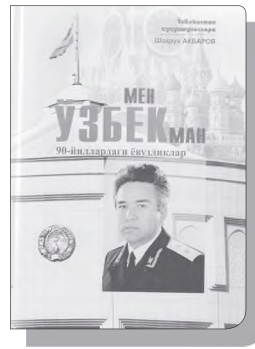
Шу китобни мурола қиларканман, “Хайрат ул-аброр”нинг ҳали мен англаб етмаган ёки илғамаган жиловларини ҳам туйгандек бўлдим. Зотан, Навоийни теран англаш учун фақат олимона нигоҳ эмас, теран шоирона тафаккур ва тасаввур ҳам керак бўлади. Навоийни илмий англаш олимларга хос. Сирожиддин Саййиднинг Навоий достонидеги мисраларга эргашининг ўзига холигини қайси адабий жанрга сиғдириб ифодалашни билмадим. Аниғи битта — улар Навоий дардларининг аслардан кейинги ҳамоҳанглиги ифодаси. Муҳими, қандай шаклда бўлса ҳам, Алишер Навоийга эргашиш. Гапим қуруқ бўлмасин: мана бу мисралар инсоният ҳаётининг барча даврлари билан ҳамоҳанг эмасми?

Масалан, Навоий “Хайрат ул-аброр”нинг саккизинчи мақолатидан:

Ҳар кишиким, кўйдум аёғига бош,
Жола киби бошма ёғдурди тош.
Войки, юз тош аро ёлғуз бошим,
Чарх соғинмишки, эрур юз бошим.

Сирожиддин Саййид ёзади: **Кимники, кўйдим оёғ остига бош,** **Бошим узра тош уза ёғдирди тош.** **Кимгаким, жону дилим қурбон қилиб,** **Бордим, ул қайтарди тўшбўрон қилиб.** **Қай тонмога бош ўғирсан тош чикар,** **Нониму ошим аро ҳам тош чикар..** **Даҳр аро гар жоху тахту тож талош,** **Ким менинг бошим бўлибмиш тош талош.** **Жумла юлдуз — кимсалар кўзёшидай,** **Ҳам фалак улкан тегирмон тошидай —** **Эвритиб тун-кун қўёшу ойини,** **Ун қилар инсоният бугўйини.** **Одамнинг бағри тошу ўзи тош,** **Қўли тошу юзи тошу кўзи тош.** **Қолдинг оламда қилу қолсиз, бошим,** **Вой, юз минг вой менинг ёлғуз бошим!**

Афтондил ЭРКИНОВ,
филология фанлари доктори

жиноий гуруҳларнинг қирқдорлари анча батафсил ҳикоя қилинади. Китобхон худди детектив асар ўқигандек бўлади. Сезгир китобхон бу воқеалар охир-оқибат Тоҳир Мирзаевнинг фаолияти билан чамбарчас боғланиб кетганини кўради. Андижондаги уюшган жиноятчи тўдларини жилловлаш, тўқимачиллик комбинатидаги талон-тароқчиликларни бартараф этиш учун ҳукумат комиссияси раиси сифатида Андижонга келиб ўз вазифасини язд эртгани ҳамда Самарқанддаги чой қаддоқлаш фабрикасидаги жиноятларга барҳам бериш учун яна ҳукумат комиссияси раиси сифатида Самарқандга бориши каби воқеаларга анча кенг ўрин берилган. Ушбу воқеалар замирида китобхонни хайратга солиши мумкин бўлган икки ҳолатга эътиборни қаратиш жоиз, деб ўйлайман. Китобхонда шундай савол туғилади: “Нега суд, прокуратура, ички ишлар ходимлари жиноятларга барҳам бермайди?”. Китобда бу муҳим саволга жавоб ҳам бор, албатта. Тартиб посбонлари коррупцияга ботиб кетган, улар жиноятчиларни турли йўлар билан муҳофаза қиладилар. Иккинчи муҳим сабаб — улар жиноятчилардан қўрқадилар. Юзага келган бу иллатларни бартараф қилиш учун айнан Тоҳир Мирзаев каби ҳалол, фидойи, қатыятли ва ўз ишининг устаси бўлган етук мутахассис керак эди.

Тоҳир Мирзаев ўзига топширилган вазифаларни аъло даражада удалади, халқ мулкни талон-тароқ қилаётган, белини оғиртай миллион-миллион пулларни ўмараетган юлғич-жаноятчиларнинг фаолиятига чек қўйди. Шоҳрух Акбаровнинг бу икки китоби яқин ўтмишимиз тарихини жонли тарзда, ҳужжатлар асосида мароқли ёритгани билан ҳам аҳамиятлидир.

Тоҳир Мирзаев ўзига топширилган вазифаларни аъло даражада удалади, халқ мулкни талон-тароқ қилаётган, белини оғиртай миллион-миллион пулларни ўмараетган юлғич-жаноятчиларнинг фаолиятига чек қўйди. Шоҳрух Акбаровнинг бу икки китоби яқин ўтмишимиз тарихини жонли тарзда, ҳужжатлар асосида мароқли ёритгани билан ҳам аҳамиятлидир.

Тоҳир Мирзаев ўзига топширилган вазифаларни аъло даражада удалади, халқ мулкни талон-тароқ қилаётган, белини оғиртай миллион-миллион пулларни ўмараетган юлғич-жаноятчиларнинг фаолиятига чек қўйди. Шоҳрух Акбаровнинг бу икки китоби яқин ўтмишимиз тарихини жонли тарзда, ҳужжатлар асосида мароқли ёритгани билан ҳам аҳамиятлидир.

Шодмон ОТАБЕК

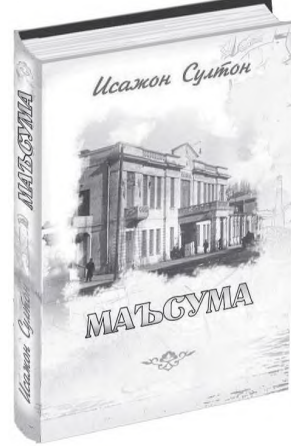
Наим КАРИМОВ,
академик

ФОЖИАЛИ ТАҚДИР ҲАҚИДА КИТОБ

Камина умрининг кичик бир қисми яқин-яқингача махфий саналган идораларнинг махфий хоналарида кечди. Темир жавонларда сақланган ва махфийлик белгиси эндигина олинган ҳужжатлар билан танишганимда, дўзах азоблари аллақандай олисда эмас, нақ ёнгинамизда рўй берганига амин бўлгандим.

Ўзбекистон халқ ёзувчиси Исажон Султоннинг “Маъсума” номли янги романи қаҳрамони ҳам шундай азоблардан четда қолмаган.

Биз қатағон қилинган аёлларга бағишланган “Қор қўйинида лолалар” китобини ёзаётганимизда бирорта “дело”да “Маъсума” номини учратмаганмиз. Лекин қайнотаси Абдувоҳид Қориев ва унинг Босит, Боис (Олтой) исмили ўғиллари шу дўзахда ёниб кул бўлишган.

Абдувоҳид Қори Абдурауф қори ўғли Тошкент шаҳрининг катта улаларидан бўлган ва XX аср бошларида чор Россиясининг Туркистондаги амалдорлари томонидан Тула шаҳрига сургун қилинган. Сургун муддати тугаши билан оиласи бағрига қайтиб, осуда турмуш кечири бошлаган. Бироқ аввалига унинг ўртанча ўғли Босит Қориев, яъни шоир Олтой, “Қизил қалам” ёш ижодкорлар ташкилотининг фаолларидан бири сифатида “Наркомпрос” иши юзасидан ҳибсга олинган. Дахшати 1937 йил арафасида Абдувоҳид қори, бу сафар шўро давлатининг газабига учраб, яна қамқоннинг қалин деворлари ортига улоқтирилган. Унинг шу йили Москвадаги ўзбек санъати декадасига раҳбарлик қилган тўнчиқ ўғли Босит Қориев эса, декада тугар-тугамас, кишанбаён қилинган..

Ўзини “дунёдаги энг демократик, энг халқпарвар, энг инсонпарвар давлат” деб эълон қилган шўро давлати шу тарзда бутун бир оиланинг тағига сув қўйди. Оила бошлиғи ва фарзандлари “халқ душмани” дея айблангандан сўнг, сиртмоқ Босит Қориевнинг рафиқаси Маъсума Қориевнинг бўйнига келиб тушади...

Маъсума Қориева ўзбек театрининг қандай машҳур актрисаларидан бири бўлмасин, унинг шаррафли ижод ва машаққатли ҳаёт йўлини озми-кўпми ёрита оладиган манбалар етарли, деб бўлмайди. Актрисанинг ҳаёти фожиа билан яқунланган, у ҳақидаги ёзма манбалар йўқотиб юборилган, оғзаки хотиралар эса, бизгача етиб келмаган.

У Фулом Зафарийнинг машҳур “Ҳалима” пьесасида бош ролни катта маҳорат билан ижро этган актрисалардан бири. Саҳнада Ҳалима образига ниҳоятда кирришиб кетган, унинг рўхий дунёсини шу қадар қучуқ очган эканки, ҳатто Ҳалима ролида чиққан спектаклларидан бирини театр раҳбарияти унга бағишлаган ва шу спектаклга “Маъсума Қориева бенефиси” мақоми берилган, буюк Чўлпон эса шу бенефисда машҳур ўзбек актрисасига бағишланган шеърини ўқиб берган экан:

Эй, йўқсиллар саҳнасида
энг қимматли санъаткор,
Эй, занг босган кўнгилларни
оқартувчи малика!
Ўзбек қизи ўз оғзи-ла
айтолмаган сўзини,
Сенинг ўтқир тилинг
билан эшиттирди элига!

Камина ёшлик йилларимда ҳозирги Ўзбекистон Миллий академик театрининг ашаддий мухлиси бўлганман. Шунинг учун театр тарихи, машҳур режиссёр ва артистлари тўғрисида етарли тасаввурга эга эдим. Аммо орадан бир неча йил ўтган, “Ўзбекистон адабиёти ва санъати” газетасида Ўзбекистон халқ артисти, раҳматли Зикир Муҳаммаджоновнинг “Рамзий қадрлар” деган ажойиб мақоласи чиқиб, менинг шўро давлати ва шўро маданияти тўғрисидаги тасаввурларимни ағдар-тунтар қилиб юборди. Мен ҳам, тенгдошларим ҳам Маъсума Қориевани — ўзбек саҳнасида биринчи бўлиб аёл ролида уйнаган машҳур актриса яшаб ўтганини яхши билардик. Лекин унинг номи матбуотда ва

давраларда тилга олинмас эди. Зикир ака чорак аср аввал чиққан ўша мақоласида “муқаддима”дан кейин бундай сўзларни ёзган эди:

“Бир куни (апр 1937 йилда бўлган воқеа ҳақида бормоқда — Н.К.) эндигина репетиция бошламоқчи бўлиб турган эдик, ўша даврнинг машҳур актрисаси Маъсума Қориева тўғри Оға хузурига келди-да, ўзини унинг бағрига ташлади. Унинг турмуш ўртоғи ўша замоннинг маъ-

рифатпарварларидан бўлиб, катта идоралардан бирида раҳбар лавозимда ишларди. Маъсума Қориева Босит Қориевнинг ҳам кечаси олиб кетилганини айтди. Маннон Уйғур бироз сукутдан кейин Маъсума Қориевнинг елкасига қўл теккизиб, “дадил бўл” ишорасини қилдилар...”.

Камина қатағон даврининг тарихчиларидан бўлганим учун, ўша куни театр жамоасининг Маъсума опага ҳамдардлик билдирар-билдирмас, ўзларини панага олганларини аниқ тасаввур этаман. Маъсума опанинг бошига тушган ташвишнинг дахшати романи шунда эдики, “халқ душмани”нинг рафиқаси бўлиш аёл, ким эканидан қатъий назар, ё эридан воз келиб, унга маломат тошларини отиши ёки бутун ҳаётини бағишлаган театрда шармандали равишда ҳайдалиб, бирор ишхонага ишга олинмагани учун ўзини ва мактабдан қувилган икки ўғилчасини тиланчилик билан боқибди лозим эди.

Кўрамизки, ўзбек театрининг афсоналаридан бири Маъсума Қориевнинг фожиалар занжириндан иборат ҳаёти: “Эй шоир ва ёзувчилар, қайдасизлар?!” дея фиғон чекиб турибди. Агар яқин ўтмишга назар ташласак, унлаб Маъсума Қориевалар ва юзлаб Абдувоҳид, Босит ва Боис Қориевларнинг НКВДнинг махфий хоналаридаги темир сандиклар ичидан қора тумхатдан иборат “қатлнома”ларни кўтариб, фарёд чекиб турганларини кўрамиз.

Фитрат, Абдулла Қодирий, Чўлпон сингари ёзувчиларнинг фарёдларини эшитган қалам аҳли уларнинг фожиали тақдирини қоғозга туширишга уриндилар. Шукрулло “Тирик руҳлар” романида тоғаси, машҳур адвокат Убайдулла Хўжаевнинг, “Кафансиз қўйилганлар” романида эса асосан ўзининг бошидан кечирганларини тарих учун муҳрлаб қолдирди. Шуҳрат эса “Олтин зангламас” романида китобхонларни ўзининг ва айрим тақдирдошларининг НКВД ва КГБ “сайилгоҳ”ларида кечган мудҳиш ҳаёти лавҳаларини билан таништирди.

Ўзбек адабиёти шу асарлари билан тарих ва келажак олдидаги бурчини бажарди, деб бўлмайди. Хали суқларни, Солженициннинг ифодаси билан айтганимизда, “ГУЛАГ” деган архипелагда қолиб кетган ватандошларимиз орасида бадий асарларга қаҳрамон бўла оладиган ва қаҳрамон бўлишлари лозим бўлган кишилар — ота-боболаримиз сон-саноксиз...

Агар ёзувчи Исажон Султон шу муҳим ва нозик мавзуга мурожаат этиб, “Маъсума” романини ёзмаганда ва камина бу романни қўл-ёзма ҳолида ўқиб чиқмаганимда, бу фикрлар, балки менинг ҳаёлимга келмаган бўлармиди?!

Тошкент шаҳрининг бош майдонидега Мустақиллик байроғининг ҳилпирай бошлаганида ўттиз йилдан ошди. Шу даврда турилган авлод ўзбек халқининг шу қўнларга қандай машаққатларни енгиш, қандай қурбонлар бериш ҳисобига етиб келганини яхши тасаввур этмаслиғи аниқ.

Шу ҳол менинг кўз олдимда бошқа бир манзарани жонлантди юборгандек бўлади. Бу маъсума аёл — ўзбек саҳнасининг юлдузларидан бирининг яшаб, ижод қилиб, азоб-ўқубат чекиб ўтганини бизларга эслатган, қалбимизга унга нисбатан ҳурмат ва эҳтиром туйғуларини пайванд қилган ва Масъумохонинг ҳаётининг сўнгги қўнларини тасвирлаётган вақтида кўз ёшларини идора қила олмаган адиб шаънига самимий дил сўзларини айтиб, ундан миннатдор бўладилар.

Куни кеча Ёзувчилар уюшмасида Ўзбекистон халқ ёзувчиси Исажон Султоннинг “Маъсума” номли янги романи тақдими бўлиб ўтди. Тақдирда сўзга чиққан Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси раиси, Халқ шоири Сирожиддин Саййид, шуниңдек, уюшма аъзолари Шўхрат Сирожиддинов, Баҳодир Қарим, Рустам Мусурмон, Рустам Мирвоҳид романининг яратилиш бошқичлари ва унинг мазмун-моҳияти ҳақида гапиришди. Романда жаҳид боболаримизнинг юрт озодлиғи йўлидаги фидоийлиги, ибратли ишлари ҳамда биринчи ўзбек актрисаси Маъсума Қориевнинг фожиали тақдир ҳикоя қилинади. Романда тасвирланган воқеалар — ҳаётда содир бўлган, бадийликка йўғрилган ҳаққоний воқеалардир, дея таъкидланди тақдимотда.

Асарда ўзбек театрининг дунёга келиши, илк саҳна асарлари, миллий театр асосчиларидан Маннон Уйғур, Етим Бобожонов актёрлар Аброр Ҳидоятлов, Сора Эшонтураева, Зайнаб Садриева сиймоларини қўриш мумкин.

Ушбу китоб Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси ташаббуси билан “Адабиёт” нашриётида 3000 нусхада чоп этилди.

Тақдимотда муаллиф романини ёзиш жараёнидаги кечинмалари билан ўртоқлашди ва асар ҳақидаги илқ фикрлар учун миннатдорлик билдирди.

Галерея:

Яқинда Тошкентда Ўзбекистон Бадий ижодкорлар уюшмаси ва Тожикистон Рассомлар уюшмаси ўртасида ҳамкорлик битими имзоланди. Шу муносабат билан Тошкент Фотосуратлар уйида "Тожикистон рассомлари кўргазмаси" очилди. Унда қардош тожикистонлик қирқ нафар ижодкорнинг юздан ортиқ рангтасвир асарлари намойиш этилмоқда.

Сирожиддин Жўраҳонов. "Рометда баҳор" (2021).

Эражд Олимов. "Опа-сингиллар" (2021).

Зиёратшо Довудов. "Сув – ҳаёт манбаи" (2019).

ЁШЛАР ОВОЗИ

Менда ишқин олган тан Ва яширган кўзлар бор. Шиддатли овоз билан Сукут қилган сўзлар бор.

Йўқлик бор менда. Яна... Тугтилмаган кўллар бор. Бекат бир манзилларда, Кесишмаган йўллар бор.

Армон эмас, кўзимга Ёш тўлдирган губордир. Менда мен йўқ, менда бир У бор фақат. У бордир...

Бори — йўқлик, Кўли кам, Ками кўп сарой — Кўнглим,

Кузаклар келиб аста, Ҳордиқ олар жой - Кўнглим,

Аҳволимга ачинма, Кетсам, Нима қилар деб,

Сен ўқинма, Сенсиз ҳам, Йўқотишга бой Кўнглим!

ХАВОТИР

Титранди бўғзимда бир онт, Умидини тинмас совириб, Еллар билан югурдим, ҳайхот, Босилмади юрак ҳовури.

Куйвердим куйгандан куйиб, Дарёларга чўкиб йиғладим. Дардларимни (Моцартни куйиб), Майсаларга тўкиб йиғладим.

Ёшиқ очдинг, Бердингми рухсат? Недан ҳижрон кишан ечдийкин, Яшолмасдинг, ахир, бир фурсат,

Менсиз ҳолинг нима кечдийкин...

ИККИМИЗ ЖИМ

Қалам синган, Шўрлик қоғоз яна гижим. Сен ёзмайсан, Мен ёзмайман, Иккимиз жим.

Оғир сукут, Оғир ҳаёл, Оғир кечим. Сен ёзмайсан, Мен ёзмайман, Иккимиз жим.

Оқшом ойсиз, Тун ёғдусиз қорайди тим, Сен ёзмайсан, Мен ёзмайман, Иккимиз жим.

Муаммога фақат гурур бўлди ечим. Сен ёзмайсан, Мен ёзмайман, Иккимиз жим.

Энди ошқ атайдилар Бизларни ким?! Сен ёзмайсан, Мен ёзмайман, Иккимиз жим.

Оғир сукут, Оғир ҳаёл, Оғир кечим...

Нигора МУҲАММАД, Наманган давлат университети талабаси

1 июнь ~ Халқаро болаларни ҳимоя қилиш куни

МОВИЙ ОСМОН, ЗИЛОЛ СОЙ

Альфредо ВАЛЛИНИ, Аргентина

Мацца қилиб шодланар, Болажонлар тинимсиз.

Мажнунтол хонишидан Бинафша масрур, Бундай дамлар ёдингда Қолар бир умр!

Сувда қалқар нилуфар, Сузломмай ҳалак. Нигоҳларим парвозда Мисли капалак!

Халфдан РАССМУССЕН, Дания

Митти ОДАМЧА Қадим-қадим замонда, Бир мамлакат томонда Сичқонча билан ҳамдам, Яшаркан митти одам. Баъзан қўшиқ айтаришим, Уй ёнида икковлон. Оҳангидан сой тошиб, Садо бераримш ўрмон. Икки митти айвонда, Қўшиқ куйлар бўлиб жўр. Жимитгина бўлса ҳам, Қушиғи жаботвуор.

Леннарт ХЕЛЬСИНГ, Швеция

ЁЗ САЛТАНАТИ Сарин еллар елади, Еру фалақда. Турфа ранглар акс этар Найкамалақда.

Чечакларга бурканган, Замин зангор, ол. Келди Ёз Салтанати, Мен унда қирол!

Генри ЛОНГФЕЛЛО, АҚШ

ОЛТИН БАЛИҚЧА

Биллур жомда паришон Сузар олтин балиқча. Бефарқ боқар, иши йўқ, Дунё билан тариқча. Мовий осмон, зилол сой, Зийнатли куз, кумуш ой, Унутган ҳаммасини, Чирилдоқ нағмасини. Мажнунтоллар ўқинар, Чирилдоқлар хўрсинар. Биллур жомда балиқча, Тинмай айланар гирён. Ўз эркидан айирган Биллур жомдаги зиндон.

ЗАРРИН ШАФАҚ

Нақадар зарҳал осмон, Аксидан денгиз алвон. Ястангандир тасмадай Қирғоқда яшил ўрмон.

Қоялар парку булут, Булутлар қоя мисол. Ўртасида бир кема, Еру кўкдаги тимсол.

Денгиз осмонга ўхшар, Осмон денгиздай алвон. Тасаввуримда гўё Қоришган еру осмон.

Роберт Луис СТИВЕНСОН, Англия

АРҒИМЧОҚ

Бир баландга, бир пастга Парвоз қилар кўнимсиз.

Рус тилидан Нуруллоҳ ОСТОН таржималари.

Зоҳида УМРЗОҚОВА, талаба

ҚАЛЬДА ОРЗУЛАР ЖАРАНГИ

Кунни кеча пойтахтнинг Миробод туманидаги 154-умумтаълим мактабида сўнги кўнгирак тантаналари ўзгача ўтди. Ота-оналар фарзандларининг бўйларига, қошу кўзларига қараб, келажак режаларини тинглаб, уларни илк бора жажжи қўллари-дан тутиб мактабга бошлаб келган онларни эслашган бўлса, ажаб эмас.

Президентимиз Шавкат Мирзиёевнинг битирувчиларга йўлаган табриги нафақат ўқувчиларимизни, балки биз ўқитувчиларни ҳам чуқур ҳаяжонга солди, — дейди мактаб ди-

ректори Насиба Мирсоатова. — Мустақил ҳаётга қадам ташлаётган ҳар бир ўғил-қиз устозларнинг келажакка ташлаган дадил қадамларидир. Бугун она юртимиз улкан имкониятлар мамлакатига айланиб бораётганига барчамиз гувоҳ бўлиб турибмиз. Ўз олдига аниқ мақсад қўйган ёшларнинг кўзлаган мақсадига эришиши учун барча шарт-шароитлар яратиб берилмоқда.

Тадбирда Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси томонидан мактаб кутубхонасига туҳфа этилган китоблар жамланмасини ўқувчилар катта қувонч билан қабул қилишди. Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси аъзоси, "Янги Ўзбекистон" газетаси катта муҳбири Мухтасар Тожимаматова илм масканидаги бу қизгин тадбир иштирокчиларини кутлаб, ўз шёърларидан ўқиб берди.

Зоҳида УМРЗОҚОВА, талаба

Компьютер клавиатурасидаги тиниш белгиларига қараб ўйланиб қоласан киши. Матн тераётганда жумла ўз-ўзидан вергулдан сўнг кичик, нуқтадан сўнг бош ҳарф билан ёзилаверади. Инсон тафаккури шундай техник мўъжизаларни яратиб қўйган замонда самолётга, ҳатто поездга чиқиб кўрмаган одамлар ҳам бор-а?! Бу ҳам майли. Бир сафар кўлқаватли бинодаги ижара уйимизга қишлоқдан меҳмон келди.

САККИЗИНЧИ ҚАВАТНИНГ ҲОВЛИСИ

Ҳамқишлоғим кутилмаганда аёлидан: "Умрингда энг баланди — нечанчи қаватга чиққансан?", деб сўради. У: "Мақтабимиз икки қаватли эди", деган эди, "Ана, кўрдингми, менинг шарофатим билан сақкизинчи қаватга чиқдинг. Қадримга ет", деб ҳазиллашди. Ҳаммасидан қизиғи, бошланғич синфда ўқийдиган ўғли: "Э, бу уйнинг ҳовлиси қани?", деб сўради. Латифанамо бу ҳолат мени жиддий ўйга толдирди.

Шундай паллалар бўладики, тасодифан элининг қорига яраган, донгдор қишлоқдошининг танийдиган етти ёт бегонага ўз қишлоғинг, маҳалладошларинг билан фахрлангинг, мақтангинг келиб қолади. Ана шундай ардоқли шахснинг зурриёди шу пайт ёнингда бўлиб қолса-ку, берди Худо. Дарров: "Мана, ўша кишининг фарзанди!", деб хитоб қилганингни билмай қоласан, киши. Ҳатто ундан муқаррар мақтовми, эътирофми кута бошлайсан. Нотаниш суҳбатдошинг эса кутилмаганда: "Ай, аттан-а, шундай тўл қолдиргунча, ёшлигингда ўлатдан ўлсанг бўлмасмиди, Фалончи?!", деса қандай аҳволга тушасиз? Афсуски, ҳаётда ана шундай — на йиғлаш, на кулишни биладиган воқеаларга ҳам гувоҳ бўлдик.

Шу ўринда бир қиёс. Айтайлик, чет эллик бир мутахассис ахборот технологиялари дастурини ишлаб чиқиб, интеллектуал салоҳиятидан фойдаланиб, дунёдаги қанчадан-қанча фирма ва савдо ташкилотлари фаолиятини сифатли ташкил этишга кўмаклашиб, миллиард долларлаб пул топмоқда. Бироқ олтимиш ёшни қоралаб қолибдию оила, бола-чақа қилиш ҳаёлида йўқ. Менинг ўн фарзандли шерободлик танишим бор, неваралари эллиқдан ортиқ. Ўзи жуда соддадил. Дехқончилик ва чорвачиликни қойиллатади. Лекин кимдир кўнгирак қилса, чечамиз ўшакни кўтариб гаплашадиган қилиб бермас, у киши оддий телефондан ҳам фойдаланолмайди. Қизиқиши йўқ ё чин дилдан урганишни хохламайди. Эҳтимол, гурури йўл қўймас ё шунчаки соддадилликми бу? Энди ўзингиз айтинг, ким олдинда?

Одатда, ҳар бир инсонда қатъий ўзгармас фикрлар бўлади. Принципиал қарашлар том маънода шахсни ижобий ва ижодий ҳаракатлантирувчи

қучдир. Аксарият ҳолларда фикридан собит одамларни ўз билганидан қолмайдиган инжиқ, ўзгариш ва ўзгартиришни истамайдиган феъл-атвор эгалари, деб ҳисоблаймиз. Аслида-чи? Эсимда, 1998 йили касалхонада ётган укамни кўришга бордик. Ҳамма нарса бор, фақат у ҳеч нарсага қизиқмас эди. Бу мени ташвишга солар, ҳавотирлантиради. Нимадир қилиш кераклигини англадим. Укамнинг кўнглини кўтариб, орзу-ҳавасларини кўзгага уриндим. Ҳазил-хузул қилиб, гап орасида турмуш тарзим, қилаётган ва режалаштирган ишларим ҳақида гапирдим. Унинг кўзи бир нурлангандай бўлди.

Укам мен билан Тошкентга поездда келган эди. Поезд ҳожатхонасига кириб, қўлини ювгач, сувни ўчиролмай жумракни устидан ура бошлади. Жўмак тагидаги темирчани босиб сувни ўчиргандим, у менга қараб бир чиройли кулди. Тошкентни айланиб юрганимизда ҳам пешона терини артаётган африкаликни диққат билан кузатиб турди-да, артинган рўмончаси қорайиб қолмаганига ажабланди.

Имлоси хунуқлигини кейин билдим. Касалхонада неча марта ташқарига чиққанини ёзиш кераклигини айтгандим, "майли" дедим, кўзини олиб қочди. Нега мен бунга илғамдим-а? Унинг энг катта орзуси — спорт кийими кийиш, самолётда учиб, фарзандли бўлиш экан. Мен укамнинг ҳаётини сақлаб қолиш, даволатиш ташвишлари билан ўз ёғимда қоврилиб, унинг ҳам ўз орзу-армонлари ташвишлари билан ўз ёғимда қоврилиб, унинг ҳам ўз орзу-армонлари борлиги ҳақида ўйлаб кўрмабман. Вафот этганини эшитганимда, кўзимдан тирқираб ёш чиқиб кетди...

Хулоса қилиб айтганда, шунчаки кулгили ё изтиробли туюлган воқеа-ҳодисалар замирида аслида улкан ижтимоий аҳамиятга молик заворли муаммолар ётади. У бизга одатдаги соддалик, ўжарлик, жайдари гурури ё ўринсиз ифтихор сингари омиллик қиёфасида намоён бўлади. Илм-фан, маърифат ҳар қандай оғрикли муаммога ечимлигини унутмаслик лозим.

Қаюм БОЙМИРОВ, педагогика фанлари номзоди

O'zbekiston adabiyoti va san'ati logo and contact information.

Muassis: ЎЗБЕКИСТОН ЁЗУВЧИЛАР УЮШМАСИ logo and contact information.

Bosh muxarrir Salim Ashur, contact information and subscription details.

ЖУМА КУНЛАРИ ЧИҚАДИ, contact information and ISSN details.